10/03/2021

Η Επανάσταση που άλλαξε τη μοίρα της Κρήτης

/ Ιστορία - Εθνικά Θέματα

Στις 10 Μαρτίου 1905, ο Ελευθέριος Βενιζέλος με τους επιφανείς συνεργάτες του, Κων/νο Φούμη και Κων/νο Μάνο και με 400 ένοπλους Κρητικούς αιφνιδιάζοντας τον ύπατο αρμοστή, πρίγκιπα Γεώργιο, θα κηρύξει στο Θέρισο το ομώνυμο επαναστατικό κίνημα.

Η έναρξη της κινητοποίησης συνδέεται με το βυζαντινό εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου Θερίσου όπου σύσσωμοι οι Επαναστάτες θα υψώσουν την ελληνική σημαία, θα ζητωκραυγάσουν “Ζήτω η Ένωση”, “Κάτω ο δεσποτισμός” και θα υπογράψουν το ιστορικό ψήφισμα.

«Ο Κρητικός λαός, συνελθών εις πάνδημον συλλαλητήριον εν Θερίσω της Κυδωνίας σήμερον την 10 Μαρτίου 1905 κηρύττει ενώπιον Θεού και ανθρώπων την πολιτικήν αυτού ένωσιν μετά του Βασιλείου της Ελλάδος, εις μίαν αδιαίρετον, ελευθέραν, συνταγματικήν πολιτείαν». Εν Θερίσω τη 12 Μαρτίου 1905

Το λαοψήφισμα θα διαβιβαστεί στη συνέχεια στην Κρητική Κυβέρνηση αλλά και στους αντιπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στα Χανιά.

Παράλληλα την ίδια μέρα, 10 Μαρτίου, βρέθηκαν τοιχοκολλημένες προκηρύξεις σ’ όλες τις περιοχές του νομού με το εξής περιεχόμενο:

«Αι ελπίδες μας περί ενώσεως διεψεύσθησαν και οι μακροί και αιματηροί του παρελθόντος εθνικοί των Κρητών αγώνες, περιωρίσθησαν εις την ίδρυσιν μιας

Αρμοστείας, ήτις υπό τον τύπον της προσωρινότητος τείνει να καταστή διαρκής[…].
Καλούμεν όθεν πάντας[…] όπως σπεύσωσι να ενθαρρύνωσιν ημάς καταλύοντες την προσωρινήν ταύτην αρμοστείαν την απομακρύνουσαν ημάς του επιδιωκομένου σκοπού και ανακηρύσσοντες ως άρχοντα[…] την Α.Μ. Γεώργιον τον Α΄».
Η απήχηση της πρόσκλησης "προς πάντα Κρητικόν" ήταν μεγάλη και είχε ως αποτέλεσμα τις επόμενες μέρες να πυκνώσουν τις τάξεις των επαναστατών επτά χιλιάδες άνδρες.
Στον αρχικό σχηματισθέντα πυρήνα των Κυδωνιατών επαναστατών με πρωταγωνιστικές μορφές τον καπετάν Ιωάννη Καλογερή, τον Γεώργιο Χναρά, τον Εμμανουήλ Μανωλικό, τον Στυλιανό Κολοκυθά αλλά και τον Μανώλη Παπαδερό, που ο τελευταίος είχε αναλάβει καθήκοντα φρούραρχου στρατοπέδου Θερίσου, ήρθαν να προστεθούν οπλαρχηγοί και συνταγματάρχες από τις άλλες περιοχές των Χανίων αλλά και από τις πιο απομακρυσμένες περιοχές της Μεγαλονήσου.
Από το Δυτικό Σέλινο η επιρροή του πολιτευτή Φούμη συνετέλεσε να τεθεί μεγάλος αριθμός επαναστατών υπό την ηγεσία του Μάρκου Ξενάκη, του Ιωάννη Αλιφιέρη, του Εμμανουήλ Μπασιά και των αδελφών Παναγιώτη και Σοφοκλή Φιωτάκη.
Η συνδρομή της επαρχίας Κισσάμου επίσης υπήρξε πολύ αξιόλογη. Οι περισσότεροι πολιτευτές της επαρχίας ήταν "γκαρδιακοί φίλοι" του Βενιζέλου. Ονομαστοί οπλαρχηγοί και μετέπειτα φρούραρχοί της, ο Μιχάλης Τερεζάκης και ο Γεώργιος Μπαλαντινός, οι συνταγματάρχες Αντώνιος Ελληνάκης και Μιχάλης Καλογεράκης, ο Δήμαρχος Βουκολιών Εμμανουήλ Κοκολογιάννης και ο Πέτρος Μαρής, γιατρός Κισσάμου.
Από την ιστορική επαρχία του Αποκορώνου -παρότι μεγάλο τμήμα της επαρχίας ήταν σταθερά προσηλωμένο στους πολιτευτές Σφακίων Χαράλαμπο Πωλογιώργη και Μανούσο Κούνδουρο- παραταύτα θα πρωταγωνιστήσουν ηρωικές μορφές, όπως ο Ανδρέας Κακούρης, ο Ιωάννης Παπαδάκης, βουλευτής της επαρχίας και άλλοτε εκδότης της εφημερίδας "Λευκά Όρη", ο Μανώλης Μουντάκης, Κεφαλιανός γιατρός, επιτελάρχης του Στρατοπέδου στο Ακρωτήρι το '97, αλλά και μετέπειτα δήμαρχος Χανίων 1911-1929, ο Πετρομάρκος, ο Βασίλης Χατζηδάκης και μέλη της οικογένειας Γύπαρη από την Ασή Γωνιά, ο Στάθης Περουλής διακεκριμένος αγωνιστής, ο Ιερωμένος Παπαμαλέκος ή αλλιώς "ο Παπαφλέσσας της Κρήτης", ο Σήφης Λεκανίδης από τις Καλύβες και άλλοι πολλοί.
Τέλος από την περήφανη επαρχία των Σφακίων η συμμετοχή μπορεί να ήταν μικρότερη μιας και οι κύριοι πολιτευτές της, Χαράλαμπος Πωλογιώργης, του τρίτου ανεξάρτητου κόμματος, αλλά και οι Μανούσος Κούνδουρος, Γεώργιος Δασκαλογιάννης και Γεώργιος Παπαδόπετρος, φιλοπριγκιπικοί ασκούσαν μεγάλη επιρροή. Εντούτοις αξιόλογα ονόματα της επανάστασης είναι ο Γεώργιος Ζερβός,

γιατρός και ο Γεώργιος Γεωργακόπουλος.
Η επανάσταση του Θερίσου είχε προετοιμασθεί αρκετό καιρό νωρίτερα της 10ης Μαρτίου που έλαβε χώρα.
Συγκεκριμένα, στις 26 του Φλεβάρη του 1905, είχε υπογραφεί το πρακτικό του αγώνα από την Ηνωμένη Αντιπολίτευση, όπως είχε ονομασθεί ο επαναστατικός πυρήνας του νησιού. Ο Βενιζέλος είχε προβεί στις αναγκαίες συνεννοήσεις με τον Κων/νο Μάνο που βρισκόταν στη Μακεδονία από τη μια για τον ερχομό του στη Κρήτη και από την άλλη για να μεριμνήσει για τον αναγκαίο εξοπλισμό του αγώνα. Ο Κων/νος Μάνος ως μέλος της εθνικής εταιρείας συγκέντρωνε το αναγκαίο κύρος να ηγηθεί της επανάστασης αλλά και πολύ περισσότερο να καταδειχθεί με τη συμμετοχή του ο πατριωτικός χαρακτήρας της εξέγερσης ανά το πανελλήνιο. Με προσωπική του φροντίδα θα μεταφερθούν όπλα και πολεμοφόδια στην Κρήτη και συγκεκριμένα σ’ ένα απόμερο λιμάνι του ακρωτηρίου Σπάθα, τοποθεσία Μένιες, για τους επαναστάτες.
Τέλος, οφείλουμε να υπογραμμίσουμε ότι η συμμετοχή του Κων/νου Μάνου στην ηγεσία της επανάστασης ήταν καθοριστική και λόγω της πολεμικής του εμπειρίας, αλλά και λόγω των οικονομικών του δυνατοτήτων, παρόλο που ήρθε στιγμή που έφερε σε δύσκολη θέση το εγχείρημα αυτό τον Ελευθέριο Βενιζέλο, όταν δυναμικά διεκδίκησε το ρόλο αυτό στο Θέρισο, ως γέννημα και θρέμμα της Κρήτης ο αγωνιστής και διαπρεπής πανεπιστημιακός δάσκαλος της Σκωτίας, Αντώνιος Γιάνναρης.
Παραμονές του επαναστατικού κινήματος ο Μανώλης Παπαδερός, με τη βοήθεια του ντόπιου πληθυσμού, οργάνωνε την επανάσταση. Κανόνιζε τα οικήματα που θα χρησιμοποιούσε η επανάσταση ως αρχηγείο, φρουραρχείο, κοιτώνες, αποθήκες υλικού και φρόντιζε γενικότερα τα αναγκαία χρειαζούμενα του αγώνα. Βασικούς συμπαραστάτες στο έργο του θα ’χει τον Εμμανουήλ Λαθούρη, ονομαστό καπετάνιο και πρόεδρο του χωριού αλλά και τον καπετάν Πέτρο Φανδρίδη που έστηναν τα μετερίζια και τα απαραίτητα καραούλια ως υπεύθυνοι φύλαξης της περιοχής.
Το βράδυ της 10ης Μαρτίου η άφιξη του Βενιζέλου μετά των σημαντικών συνεργατών του, όπως του πολιτευτή και ανιψιού του Κυριάκου Μητσοτάκη, του έμπιστου φίλου του Ιωάννη Ηλιάκη, του προσωπικού του γιατρού Βασίλη Σκουλά, αλλά και του Κων/νου Μάνου μετά ένοπλης επαναστατικής συνοδείας, θα σημάνει την έναρξη της επανάστασης.
«Οι άνθρωποι μαζί με τα ντουφέκια τους κρατούσαν λαμπάδες και κεριά. Σείστηκε το Στρατόπεδο του Θερίσου από χειροκροτήματα, ζητωκραυγές, πυροβολισμούς με την είσοδο του Βενιζέλου και της εκλεκτής συνοδείας του στην αητοφωλιά της Κρήτης, που θα αποτελέσει το άντρο της επανάστασης, το εφαλτήριο της μεγαλοπρεπούς κατοπινής πορείας του Έλληνα Εθνάρχη», όπως σημειώνει στο

βιβλίο του “Η Επανάσταση του Θερίσου” ο μελετητής Γιάννης Καψάλης.
Με το άκουσμα της επανάστασης η αντίδραση του ύπατου Αρμοστή Γεωργίου ήταν άμεση, επιβάλλεται λογοκρισία σ’ όλα τα έντυπα, γίνεται κατάληψη των ταχυδρομείων και των τηλεγραφείων από την αρμοστειακή χωροφυλακή. Ο εισαγγελέας Χανίων εκδίδει ένταλμα σύλληψης κατά των αρχηγών της επανάστασης.
Οι πρόξενοι των Μεγάλων Δυνάμεων αναθέτουν “εν λευκώ” στον Αρχηγό της Διεθνούς Αστυνομίας και της Κρητικής χωροφυλακής, Ε. Monaco την τήρηση της τάξεως θέτοντας υπό τις διαταγές του και τους τέσσερις λόχους στρατού (αγγλικό, γαλλικό, ρωσικό, ιταλικό).
Οταν απαιτεί ο Αρμοστής «ανάληψη αμέσου δράσης», με διαταγή του Monaco, θα κινηθεί ο Ιταλός μοίραρχος Biemonte από τους Λάκκους για να καταλάβει το Θέρισο τις πρώτες μέρες του κινήματος. Πολύ νωρίς όμως στις προκεχωρημένες θέσεις των επαναστατών θα αιφνιδιαστεί και θα τραπεί μ’ όλο το Σώμα του σε φυγή, αφήνοντας πίσω τους πολλούς τραυματίες.
Ταυτόχρονα στις ελεγχόμενες περιοχές γίνονται οι πρώτες συλλήψεις με διαταγή της Αρμοστείας. Οι πρώτοι κρατούμενοι οδηγούνται στις φυλακές του Ιτζεδίν αλλά και άλλων περιοχών.
Στις 12 Μαρτίου ,στο Θέρισο, υπογράφεται μια επαναστατική προκήρυξη που αποτελεί ταυτόχρονα και υπόμνημα στις Μεγάλες Δυνάμεις.
Στο κείμενο γίνεται ξεκάθαρο ότι διαλύθηκαν οι ελπίδες και τα όνειρα των Κρητικών, που με δάκρυα στα μάτια είχαν υποδεχτεί το Δεκέμβριο του 1898 τον πρίγκιπα Γεώργιο και είχαν πιστέψει την ώρα εκείνη ότι είχε επέλθει “ο αρραβώνας της ένωσης” με τη μητέρα Ελλάδα.
Το συμπέρασμα ήταν απόρροια σειράς γεγονότων που είχαν λάβει χώρα την τελευταία τετραετία, πριν ξεσπάσει το επαναστατικό κίνημα. Οπως η οριστική ρήξη του Βενιζέλου με την Αρμοστεία το 1901 και η ανελέητη στη συνέχεια προσπάθεια κατασυκοφάντησής του από την Αυλή της Χαλέπας που αποσκοπούσε στη σπίλωση του προσώπου του και στον πολιτικό του ενταφιασμό.
Ο Βενιζέλος, από την πρώτη στιγμή είχε δώσει τη μάχη μέσω της εφημερίδας “ΚΗΡΥΞ” με τα δημοσιεύματα “Γεννηθήτω Φως” και “Μολών Λαβέ”, όπου και υποστηρίζει:
«Όπου η εξουσία αφαιρεί τας λαϊκάς ελευθερίας δια πραξικοπήματος εκεί ανοίγεται πλέον η νόμιμος οδός των επαναστάσεων και δια της οδού ταύτης θα εξήρχετο ο υπέρ των ελευθεριών του αμυνόμενος λαός, συντρίβων ανηλεώς πάσαν εναντίαν δύναμιν».
Οι επαναστάτες στο Θέρισο με την κήρυξη της εξέγερσης οργανώνουν τις δικές τους υπηρεσίες για τη στήριξη του αγώνα.
Την ευθύνη των Οικονομικών ανέθεσαν στο Κων/νο Φούμη, τέως εισαγγελέα

πρωτοδικών, βουλευτή και τέως υπουργό.
Τον έλεγχο των Στρατιωτικών ανέλαβε ο Κων/νος Μάνος πολέμαρχος, μεγάλος ευπατρίδης, ελληνιστής και τέως δήμαρχος Χανίων.
Το Διπλωματικό και οργανωτικό μέρος της επανάστασης χειριζόταν “ο ιθύνων νους της”, ο Ελευθέριος Βενιζέλος.
Το Προεδρείο της Επαναστατικής Συνέλευσης αποτελούσαν οι Ιωάννης Παπαγιαννάκης, Ιωάννης Καλογερής, Ανδρέας Κακούρης, Σοφοκλής Φιωτάκης και Κυριάκος Μπιράκης.
Ειδική αποστολή ανατέθηκε στον Κλέαρχο Μαρκαντωνάκη που στάλθηκε στην Αθήνα και εγκατέστησε Γραφείο Τύπου για ενημέρωση των παραγόντων της Ελληνικής Κυβέρνησης και των δημοσιογραφικών οικονομικών κύκλων.
Παράλληλα οι επαναστάτες θα τυπώσουν την Εφημερίδα “ΤΟ ΘΕΡΙΣΟ”, θα εκδώσουν γραμμάτια για πατριωτικό δάνειο 100.000 δρχ. και τέλος γραμματόσημα για τις ανάγκες της ταχυδρομικής υπηρεσίαςτης επανάστασης. Το Θέρισο ζούσε τις μεγάλες στιγμές της ιστορίας του, ο Παντελής Πρεβελάκης στο έργο του “Ο Κρητικός –Πολιτεία” γράφει: «Τα σπίτια ήταν καργαρισμένα από άντρες του πολέμου, τα δίστρατα και η πλατεία μπουκωμένα από τους πραματευτάδες και τους αργαστηριάρηδες. Από τους στιβανάδες που τζαγκαρεύαν την ποδεσιά του ασκεριού, από τους τουφεξήδες και τους μαχαιράδες που μερεμέτιζαν τα άρματα της φωτιάς και του θηκαριού” από τους σιναχλικάδες που μαστόρευαν τα λουριά της μέσης και τα φυσεκλίκια. Και κοντά σ’ αυτούς από πεταλωτήδες, τερζήδες, φραγκοράφτηδες. Ακόμα κι οι γυναίκες του χωριού είχαν ανασκουμπωθεί να προφτάσουνε το ασκέρι, να ζυμομαγερέψουνε, να φουρνοπολεμήσουνε, να μπουγαδιάσουνε τα ρούχα, να κουβαλήσουνε το νερό».
Τη στιγμή που το Θέρισο οργανώνεται και επιδεικνύει μεγάλο ηρωισμό η κυβέρνηση του Αθηναϊκού Κράτους, μη ανταποκρινόμενη στα αισθήματα της πανελλήνιας κοινής γνώμης, με πρωθυπουργό τον Θεόδωρο Δηλιγιάννη θα αποδοκιμάσει την υφιστάμενη πατριωτική ενέργεια.
Χαρακτηριστικά οι εφημερίδες θα γράψουν για το Θέρισο: «Το ήδη εκραγέν κίνημα εις ουδέν καλόν δύναται να οδηγήσει. Οι αρχηγοί ελανθάνησαν εις τον υπολογισμόν των. Οι Μεγάλες δυνάμεις επανειλλημένως εδημοσίευσαν ότι η ένωσις της Κρήτης μετά της Ελλάδος είναι εντελώς αδύνατος την εποχήν ταύτην»
Στο Θέρισο με την έναρξη της επανάστασης έφθαναν από όλο το νησί λαοψηφίσματα συμπαράστασης. Ειδικά μετά το συλλαλητήριο που οργανώθηκε στο Ηράκλειο στις 21 Μαρτίου από “τον γηραίο και σεβάσμιο πολιτικό” του νησιού, Ιωάννη Σφακιανάκη.
Στα λαοψηφίσματα αυτά η προώθηση της ενωτικής λύσης συνιστούσε το βασικό επαναστατικό αίτημα, παράλληλα όμως προβαλλόταν και το αίτημα της ριζικής μεταβολής των όρων της εσωτερικής διακυβέρνησης και υπογραμμιζόταν η

ανάγκη για την άμεση αντικατάσταση του ύπατου αρμοστή πρίγκιπα Γεωργίου (πάντες οι Κρήτες συντάσσονται ψυχή τε και σώματι μετά των εν Θερίσω).
Στις 16 Μαρτίου 1905 σε διάγγελμα του ο πρίγκιπας προς τον Κρητικό λαό ανήγγειλε, με υποκρισία, ότι οι προστάτιδες δυνάμεις “οικεία βούλησει” διέταξαν τα στρατεύματα να αποκαταστήσουν την τάξη κι αυτός παρακάλεσε να αναβληθεί η εκτέλεση της διαταγής επί 36 κατά τις οποίες οι “παραπλανηθέντες” είχαν καιρό να μετανοήσουν και να καταθέσουν τα όπλα.
Στις 18 Μαρτίου 1905 πραγματοποιείται γενική έξοδος των διεθνών στρατευμάτων προς το Θέρισο. Επικεφαλής της πορείας ήταν ο διοικητής της χωροφυλακής Monaco και ο αρχηγός και υπεύθυνος του εκστρατευτικού σώματος Loubanski. Ο Loubanski είχε εντολή να επιδιώξει συνάντηση με αντιπροσωπία των επαναστατών και να εξομαλύνει την κατάσταση με ειρηνικές πρωτοβουλίες. Η πραγματοποιηθείσα συνάντηση στο χωριό Φουρνέ απέβη άκαρπη.
Στις 20 Μαρτίου 1905 διενεργούνται εκλογές που είχε προεξαγγείλει ο Πρίγκιπας με ανελεύθερα μέτρα και με μεθόδους εκλογικής βίας που χρησιμοποιούσε το αρμοστειακό καθεστώς.
Χωρίς τη συμμετοχή των Βενιζελικών, εξελέγησαν οι αρχηγοί των φιλοπριγκιπικών σχηματισμών Πωλογιώργης, Κούνδουρος, Μιχελιδάκης στη νέα Βουλή.
Στις 25 Μαρτίου, ανήμερα του εορτασμού της εθνικής Παλιγγενεσίας, οι επαναστάτες του Θερίσου κατέβηκαν στο χωριό Παναγιά των Κεραμιών, όπου με πλήθος λαού που συγκεντρώθηκε απ’ όλο το νομό γιόρτασαν τη μεγάλη μέρα.
Ο Βενιζέλος με αφορμή τον πανηγυρικό που εκφωνεί, εύστοχα τονίζει: «Ο αγών μας είναι δίκαιος, ώστε να εξεγείρη πάντας ως εν άνθρωπον κι ελπίζομεν ότι η Ευρώπη θα αναγκασθή ηθικώς να παραδεχθή ότι δια τον Κρητικόν λαόν ουδεμίαν άλλη λύσις υπάρχει πλην της Ενώσεως». Η πεποίθηση αυτή θα επαληθευθεί με τον πιο κατηγορηματικό τρόπο, όταν η φιλομοναρχική Βουλή που αναδείχτηκε από τις εκλογές του Μαρτίου 1905, στις 7 Απριλίου παρακινούμενη από το διάβημα του Ελ. Βενιζέλου αλλά και ενθαρρυμένη από το φιλελεύθερο αέρα που κατέβαινε από τις Κρητικές Μαδάρες κήρυξε στην πρώτη συνεδρίαση της την ένωση του νησιού με τη μητέρα Ελλάδα. Μάλιστα ο γεροντότερος βουλευτής και πρόεδρος Αναγνώστης Μάντακας, με πλήθος λαού πήγε στην Αυλή της Χαλέπας και επέδωσε το ψήφισμα στον πρίγκιπα.
Την ίδια ώρα που συνέβαιναν αυτά στην πόλη, ο Κων/νος Μάνος με ένοπλα τμήματα περιόδευε από περιοχή σε περιοχή για να εξυψώσει το ηθικό φρόνημα του λαού και να τον συνεγείρει να επαναστατήσει. Ταυτόχρονα η οργάνωση της υπαίθριου χώρας αποκαθίσταται με την αντικατάσταση των διορισμένων πριγκιπικών αρχών με επαναστατικές αρχές, με φρουραρχεία και οπλαρχηγεία του Θερίσου.
Είναι χαρακτηριστική η συνδρομή προς την κατεύθυνση αυτή όχι μόνο των

Ελλήνων της Μεγαλονήσου αλλά και του Μουσουλμανικού στοιχείου για το οποίο είχε κάνει ιδιαίτερη μνεία και είχε λάβει μέτρα προστασίας η επανάσταση.
Ο Βενιζέλος, τον Απρίλιο του 1905, στο Στρατηγείο του στο Θέρισο δέχτηκε πλειάδα επισκέψεων πολιτικών συντακτών που είχαν σταλεί για λογαριασμό του αθηναϊκού αλλά και του διεθνή Τύπου. Ξεχωρίζουν οι επισκέψεις του λογοτέχνη και δημοσιογράφου Στέφανου Γρανίτσα, του πρύτανη της δημοσιογραφίας της εν λόγω εποχής, Βλάσση Γαβριηλίδη, του Βρετανού ανταποκριτή των "TIMES" και μετέπειτα διπλωμάτη Μπάουτσερ, του διαπρεπή ανταποκριτή της εφημερίδας "ΚΑΙΡΟΙ", Σπύρου Νικολόπουλου. Ο τελευταίος μάλιστα μας έχει αφήσει μια μοναδική εικόνα του επαναστατημένου Θερίσου , όπως το πρωτοαντίκρυσε, χαρακτηριστικά γράφει: «Ένα ποιητικότατο χωριουδάκι γεμάτο υψώματα καταπράσινα, μια τοποθεσία όπου εις κάθε βήμα κανείς συναντά και από ένα φυσικό οχύρωμα ένα απρόσιτο φρούριο του οποίου τα τείχη αποτελούν κατάκρημνα και υπερύψηλα βουνά. Μια φάραγξ δασώδης, τα χείλη της οποίας απέχουν από του βάθους της εκατοντάδας μέτρων, μια φάραγξ κατάβραχος, η διάβασις της οποίας διαρκεί ώραν ολόκληρον, αποτελεί την πύλην του φρουρίου αυτού. Πεντακόσιοι λεβέντες, πεντακόσιοι γίγαντες Κρητικοί σφιχταγκαλιάζοντες τα όπλα των, ζωσμένοι τα φυσεκλίκια των, με μορφάς εκφραζούσας τους τραχείς αγώνας τόσων ετών, τιμημένοι οι πλείστοι με τα παράσημα, που έδωκαν εις τα στήθη των αι σφαίραι του τυράννου, λημεριάζουν τώρα εις το από τας χιονισμένας κορυφάς των Λευκών Ορέων πλαισιούμενον ποιητικό χωριό, το Θέρισο».
Εκτός από τις αφίξεις των διακεκριμένων δημοσιογράφων, που προαναφέραμε, έχουμε και την παρουσία σπουδαίων προσωπικοτήτων που θα τεθούν στην υπηρεσία της επανάστασης, όπως ο καθηγητής Πανεπιστημιακός Αντώνης Γιάνναρης αλλά και ο μετέπειτα πασίγνωστος Μαρίνος Αντύπας.
Στο Θέρισο θα φθάσουν και επίλεκτες κυρίες για να εκφράσουν τη συμπαράστασή τους στον αγώνα και να καταβάλουν ερανικά οικονομικά. Οι πιο ονομαστές είναι η Παρασκευούλα Μπλούμ, σύζυγος του Θανάση Μπλούμ, δικηγόρου και υπεύθυνου Τύπου Χανίων για την οποία γίνεται λόγος ότι συνδεόταν και με λεπτά ευγενικά αισθήματα με το μεγάλο αγαπημένο της Ελευθέριο Βενιζέλο καθώς επίσης η σύζυγος του Κων/νου Μάνου, Ισαβέλλα Μέρλιν αλλά και οι αδελφές του Βενιζέλου, Κατίγκω Μητσοτάκη και Μαρία Γιαννουδάκη. Στο Θέρισο κοντά στον πατέρα τους, τους καλοκαιρινούς μήνες θα βρεθούν σαν ανταρτόπουλα και οι δυο γιοι του Βενιζέλου, ο Κυριάκος και ο Σοφοκλής.
Στις 16 Απριλίου 1905, ημέρα της Μεγάλης Παρασκευής, ημέρα εμποροπανήγυρης, θα συμβεί εμφύλια σύρραξη στο χωριό Βουκολιές ανάμεσα σε επαναστάτες και χωροφύλακες με τρεις νεκρούς από κάθε πλευρά.
Μετά τα αιματηρά αυτά γεγονότα θα εκδοθεί ημερήσια διαταγή στις 17 Απριλίου,

όπου ο αρχηγός της Χωροφυλακής Monaco θα ζητήσει την επιβολή τάξης και θα κηρύξει εξοντωτικό αγώνα “κατά των συμμοριτών” του Θερίσου. Ο υπουργός Εσωτερικών της Κρητικής Κυβέρνησης, Αριστείδης Κριάρης διαφωνεί στην εφαρμογή των αντιπατριωτικών αυτών μέτρων που επιτάσσεται να εκτελέσει, και παύεται.
Το Σώμα της Χωροφυλακής περνάει πλήρως στη δικαιοδοσία των Αυλικών του πρίγκιπα, του αρχιγραμματέα Ανδρέα Παπαδιαμαντοπούλου αλλά και του Κίμωνα Λεμπέση.
Το Υπουργείο Εσωτερικών αναλαμβάνει ο Ιωάννης Τσουδερός που προβαίνει σε διορισμούς δημάρχων αρεστών του καθεστώτος. Σε αντίδραση αυτής της ενέργειας ο καπετάν Ευστάθιος Περουλής καταλαμβάνει τοΝ Βάμο, καταλύει τις νεοδιορισμένες πριγκιπικές αρχές και επαναφέρει τις αρχικές νόμιμες τελωνειακές και δημαρχιακές αρχές εισπράττοντας φόρους και δασμούς εν ονόματι της επανάστασης.
Ο Κων/νος Μάνος με πενηντα πέντε αντάρτες προωθείται στο Κολυμπάρι και αποκαθιστά την επιμελητεία ανεφοδιασμού και οργανώνει μόνιμο φρουραρχείο επανδρώνοντάς το με επαναστάτες.
Με την επικράτηση των επαναστατικών δυνάμεων στην ύπαιθρο, το προεδρείο του Θερίσου αναλαμβάνει να οργανώσει την πολιτική διοίκηση των επαρχιών Κισσάμου, Σελίνου, Κυδωνίας και Σφακίων.
Ο λαός των επαρχιών καλείται να ψηφίζει σύμφωνα με την εγκύκλιό του τα επιτροπεία. Τα επιτροπεία ασκούσαν όλη την πολιτική και δικαστική εξουσία των περιοχών της επανάστασης και εκτελούσαν τις εντολές της Επαναστατικής Συνέλευσης. Καθήκοντά τους ήταν η διαχείριση στα Βακουφικά κτήματα, η οργάνωση των τελωνείων και των ταχυδρομείων, η συγκρότηση εκκλησιαστικών και σχολικών επιτροπών, η συγκρότηση λαϊκών δικαστηρίων, η στελέχωση αγροφυλακής στην ύπαιθρο. Η εξουσία του Πρίγκιπα είχε περιοριστεί στις τρεις μεγάλες πόλεις της Κρήτης. Εκεί πλέον είχαν αποσυρθεί οι αξιωματούχοι των διεθνών στρατευμάτων και εκπονούσαν σχέδιο καταστολής της επανάστασης και αποκατάστασης της τάξης.
Η δεύτερη φάση των γεγονότων, δηλαδή μετά τις 12 Μαΐου, χαρακτηρίστηκε από την ολοένα εντεινόμενη δραστηριότητα της Ρωσίας και της Αγγλίας και την παρατεινόμενη απραξία των άλλων δυο Μεγάλων Δυνάμεων, Γαλλίας και Ιταλίας. Τους δυο πρώτους μάλιστα θερινούς μήνες οι Ρωσικές και οι Αγγλικές δυνάμεις θα αποκαταστήσουν την τάξη στις περιοχές της δικαιοδοσίας τους.
Η 12η Μαΐου, είχε χαρακτηριστεί ζοφερή μέρα της επανάστασης αφού οι Μεγάλες Δυνάμεις σε διακοίνωσή τους θα τονίσουν: «ότι είναι αδύνατος η ένωσις υπό τας σημερινάς συνθήκας και απαιτούν από τους επαναστάτας να καταθέσουν τα όπλα».
Η Γενική Συνέλευση των αντιπροσώπων της Επαναστατικής Συνέλευσης

συγκαλείται στο Θέρισο και απορρίπτει την πρόταση και δηλώνει τη μεγάλη πίστη της για συνέχιση του αγώνα.
Στις 18 Μαΐου, η κρητική βουλή θα βάλει λουκέτο και πολλοί βουλευτές θα ανεβούν στο Θέρισο για να συμπορευθούν με τους επαναστάτες.
Στις 22 Μαΐου, το προεδρείο της επανάστασης στέλνει ανακοίνωση από το Θέρισο προς τις Μεγάλες Δυνάμεις αλλά και προς την Ελληνική Κυβέρνηση και ζητά να σταλεί στην Κρήτη ειδική αντιπροσωπία για την εξέταση του ζητήματος.
Στις 30 Μαΐου, αρχίζει πλέον η συντονισμένη αντίδραση των Μεγάλων Δυνάμεων κατά των επαναστατών. Ο διεθνής στρατός προωθείται στα χωριά πλησίον των Χανίων: Μουρνιές, Μαλάξα, Κορακιές Ακρωτηρίου. Οι Ρωσικές δυνάμεις εξορμούν από το Ρέθυμνο και επεκτείνουν τη δράση τους σ’ όλη την επαρχία Αποκορώνου. Ο καπετάν Κακούρης στην Αργυρούπολη προτάσσει αντίσταση και δεν υποχωρεί στις αξιώσεις των Ρώσων περί παράδοσής της.
Στις 3 Ιουνίου 1905, δύναμη αποτελούμενη από διακόσιους Ρώσους στρατιώτες και εβδομήντα πέντε χωροφύλακες επιτίθεται με σκοπό να καταλάβει το Βάμο, πρωτεύουσα της επαρχίας Αποκορώνου την οποία προασπίζεται ο Ευστάθιος Περουλής με τοπική φρουρά. Η πολιορκία του Βάμου διαρκεί τρεις μέρες. Αποφασιστική σημασία για τη λύση της πολιορκίας παίζει η συνδρομή του Κων/νο Μάνου που σπεύδει με το ένοπλο Σώμα του, το στρατοπεδευμένο στην Τσιβαριανή κορυφή. Οι Ρώσοι και οι χωροφύλακες αναγκάζονται να υποχωρήσουν από την πλευρά των Καλυβών όπου προστατεύονται από αγγλική δύναμη της περιοχής.
Οφείλουμε να σημειώσουμε ότι ο Βάμος και οι Καλύβες διαδραμάτισαν πρωταγωνιστικό ρόλο, ο Βάμος ως πρωτεύουσα της επαρχίας και έδρα των πριγκιπικών δυνάμεων και οι Καλύβες ως επίνειο της περιοχής που είχαν ανάγκη τόσο οι πριγκιπικές αρχές όσο και οι επαναστάτες.
Στις 5 Ιουνίου 1905, στην επαρχία Κισσάμου έχουμε σημαντικές εξελίξεις. Οι επαναστάτες, αφού έδωσαν σημαντικές μάχες στα περίχωρα του Καστελίου κατέλαβαν την κωμόπολη. Το σώμα της χωροφυλακής με το διοικητή του και ομάδα αντιεπαναστατών με επικεφαλής το βουλευτή Καστελίου, Λεωνίδα Λιονάκη μόλις που πρόλαβαν να επιβιβασθούν σε πλοιάριο και να διαφύγουν στην πόλη των Χανίων.
Επικεφαλής των επαναστατών στις επιχειρήσεις στο Καστέλι ήταν οι μετέπειτα φρούραρχοι της περιοχής, Μιχάλης Τερεζάκης και Γεώργιος Μπαλαντίνος που υποσχέθηκαν ασφάλεια και τάξη.
Ο αρχηγός της εκστρατείας των επαναστατών Κισσάμου, Νικόλαος Πιστολάκης μετά από συνάντηση με τον Θεοφιλέστατο επίσκοπο στο Καστέλι, για ειρήνη της περιοχής, προβαίνει σε ενέργειες οργάνωσης του τόπου και οχύρωσης της παραλίας. Σε επιστολή του προς τον Ελευθέριο Βενιζέλο, χαρακτηριστικά γράφει:
«Έπρεπε να είσθε εδώ να ιδήτε τις κινήσεις των ανδρών μας εις την παραλίαν να

εβλέπατε τους οπλίτας μας εργαζόμενους πυρετωδώς με πτυάρια και άλλα εργαλεία προς κατασκευήν ταχυσκάπτων ακριβώς ένθα το κύμα προσψαύει την άμμον με την απόφασιν να ανατρέψωμεν επικείμενη απόβασιν των Ευρωπαίων».
Στις 9 Ιουνίου, η κρητική κυβέρνηση παραιτείται, την ίδια ώρα που αντάρτες από την Μαλάξα με επικεφαλής τον Καπετάν Καλογερή, οργανώνουν επιχείρηση κατάληψης των φυλακών Ιτζεδίν στο Καλάμι και απελευθέρωσης των αιχμαλώτων επαναστατών καθώς και των πολιτικών κρατουμένων. Στη σκηνοθετημένη αυτή επιχείρηση δέκα χωροφύλακες με έναν ενωματάρχη οδηγώντας δήθεν κρατούμενους επαναστάτες περνούν τη σιδερένια πύλη του φρουρίου φυλακής, στην πραγματικότητα όμως όλοι είναι αντάρτες. Οι αξιωματικοί της φρουράς μέχρι να το πάρουν είδηση έχουν αφοπλισθεί και γελοιοποιηθεί. Το συμβάν προκαλεί κατάπληξη στην Αρμοστεία αλλά και στις Ευρωπαϊκές δυνάμεις. Το κύρος της χωροφυλακής έχει τρωθεί.
Στις 18 Ιουνίου 1905, το ρωσικό πολεμικό “Χάμπρι” και το γαλλικό αντιτορπιλικό “Σεβαλλιέ” παραπλέοντας στην ακτογραμμή Αγία Μαρίνα-Πλατανιά αποβιβάζουν με βάρκες στρατιωτικά αγήματα στις περιοχές αυτές. Οι οχυρωμένοι αντάρτες του τόπου αμύνονται και αναγκάζουν τα διεθνή στρατεύματα να επανέλθουν στα πλοία. Τα πλοία στη συνέχεια κανονιοβολούν την περιοχή, ενώ ταυτόχρονα Ρωσικές δυνάμεις από τον Αλικιανό καταφθάνουν για ενίσχυση των διεθνών στρατευμάτων. Οι επικεφαλής των ανταρτών Ιωάννης Παπαδογιάννης, Σπυρίδων Μαλινδρέτος, Παναγιώτης Παρασκάκης προ του κινδύνου να περικυκλωθούν, υποχωρούν. Μετά την υποχώρηση των ανταρτών ο διεθνής στρατός σταθεροποιεί προγεφύρωμα στη βόρεια παραλία του νησιού, πράγμα επικίνδυνο για την επανάσταση.
Ο Βενιζέλος ζητά ανακατάληψη της περιοχής “πάση θυσία”. Την επιχείρηση ενισχύουν οι δυνάμεις του Καπετάν Καλογερή και του Καπετάν Περουλή με τριακόσια παλικαριά σε συνεργασία με τον αρχιφρούραρχο της περιοχής Ιωάννη Παπαδογιάννη.
Στις 21 Ιουνίου, ο Πλατανιάς είναι και πάλι στα χέρια των επαναστατών παρά το ανελέητο σφυροκόπημα που δέχεται από τα νέα πολεμικά που καταφθάνουν στην περιοχή με πιο ονομαστό το “Κουδήρ”. Η πτώση των παράκτιων περιοχών της Αγίας Μαρίνας-Πλατανιά στα χέρια των επαναστατών φέρνει σε δύσκολη θέση τις Ρωσικές δυνάμεις που εδρεύουν στον Αλικιανό και γρήγορα θα αναγκαστούν να έρθουν σε συμβιβασμό.
Στις 30 Ιουνίου, οι πρόξενοι των Μεγάλων Δυνάμεων ζητούν συνάντηση με τους αρχηγούς της επανάστασης η οποία πραγματοποιείται στις Μουρνιές.
Στις 2 Ιουλίου, γίνεται φανερός ο άκαρπος χαρακτήρας της συνάντησης, παρότι ο Βενιζέλος θέτει το θέμα της διεθνούς επιτροπής που θα εξετάσει το πολίτευμα της Νήσου. Οι Μεγάλες Δυνάμεις με διακοίνωσή τους εμμένουν αποφασιστικά στη

θέση τους. «Επ’ ουδενί λόγω δέχονται τροποποιήσεις του πολιτικού καθεστώτος της Κρήτης υπό τας παρούσας συνθήκας».
Επιπλέον αξιώνουν την παράδοση του οπλισμού των επαναστατών, εντός δεκαπέντε ημερών αλλιώς θα προβούν σε κήρυξη του Στρατιωτικού νόμου. Το Προεδρείο του Θερίσου απορρίπτει τις αξιώσεις και προετοιμάζει το λαό σε νέους αγώνες. Τη συνάντηση στις Μουρνιές επισκίασε το τραγικό συμβάν στο Κόκκινο Μετόχι όπου “ομάδα ενεδρευόντων χωροφυλάκων” δολοφόνησε τον οπλαρχηγό των Κεραμειών Γεώργιο Χναρά, έναν από τους πρωτεργάτες των απελευθερωτικών αγώνων της Μεγαλονήσου.
Στις 18 Ιουλίου, οι Μεγάλες Δυνάμεις κηρύσσουν στρατιωτικό νόμο στην Κρήτη. Το Προεδρείο του Θερίσου με προκηρύξεις κάνει γνωστό ότι: «Έχομεν όλη την συναίσθησιν της σμικρότητας απέναντι του κολοσσού της ισχύος των Μεγάλων Δυνάμεων. Δεν πρέπει να υποτεθεί ότι μετ’ ελαφράς καρδίας αντιμετωπίζομεν την δυσμένειαν αυτών. Αλλά είμεθα τόσον βέβαιοι και περί του δικαίου αγώνος μας και περί του ότι αι Μεγάλαι Δυνάμεις επιδιώκουσι μετ’ απολύτου αφιλοκερδείας έργον πολιτισμού και ελευθερίας εν Κρήτη».
Μετά την κήρυξη του Στρατιωτικού νόμου, ο Αγγλικός στρατός θέτει υπό πλήρη έλεγχό του το Ηράκλειο, ο Ρωσικός το Ρέθυμνο, ο Ιταλικός τα Χανιά και ο Γαλλικός το Λασίθι.
Ενοπλοι φρουροί εγκαθίστανται στα δημόσια καταστήματα και περίπολοι στους δρόμους. Με ρητές διατάξεις απαγορεύονται οι συναθροίσεις και η κυκλοφορία στους δρόμους πέραν της δύσης του ηλίου. Λογοκρίνονται τα πάντα, εφημερίδες, τηλεγραφεία, ταχυδρομεία.
Ο ανώτερος διοικητής Κρήτης των Διεθνών Στρατευμάτων, Benedetti μαζί με τους Loubanski και Urbanovic εκπονούν σχέδιο άμεσης καταστολής της επανάστασης.
Το σχέδιό τους αποβλέπει στο να απομονωθούν οι επαναστάτες του Θερίσου τόσο από την υπόλοιπη Κρήτη όσο και από την υπόλοιπη Ελλάδα.
Την ίδια ώρα στο Θέρισο επικρατεί επαναστατικός αναβρασμός, αλλά και τα προβλήματα έχουν ενταθεί με την παράταση του αγώνα.
«Το Αρχηγείο στο Θέρισο για να αναποδογυρίσει το σχέδιο της Αρμοστείας» - γράφει ο Παντελής Πρεβελάκης στο έργο του “Κρητικός – Πολιτεία”- «δεν είχε και κείνο παρά να δυναμώσει τις φρουρές του. Φυσέκια ζητούσε ξανά ο Βενιζέλος και μηχανές που να τα γεμίζουν. Αλλά πού να βρεθούν τόσοι παράδες για τόσες χρειές μονομιάς.
-Τούτες τις μέρες τίναξα τις τσέπες των συντρόφων μου για να πλερώσουμε το γεύμα του ασκεριού, μονολογούσε ο Βενιζέλος.
Και ο Μόσκοβος με τους Φραντζέζους ξεχυνόταν κατά της επανάστασης».
Στις 20 Ιουλίου, οι Ρώσοι αιφνιδιαστικά καταλαμβάνουν το λιμάνι του Κολυμπαρίου

με το καταδρομικό “Χάμπρι”. Υψώνεται ξανά η σημαία της Κρητικής Πολιτείας στην περιοχή.
Την επόμενη μέρα τα ίδια γεγονότα θα συμβούν και στο Καστέλλι παρά τη σθεναρή αντίσταση των επαναστατών και θα επανεγκατασταθούν οι αρμοστειακές αρχές στην κωμόπολη.
Στις 2 Αυγούστου τα αιματηρά γεγονότα στο Ατσιπόπουλο Ρεθύμνου, σε παράλληλες επιχειρήσεις του ρωσικού στρατού, καθώς και οι βαναυσότητες των Ρώσων σε βάρος του άμαχου πληθυσμού δημιουργούν αίσθημα αποτροπιασμού στη διεθνή κοινή γνώμη και συνταράζουν το Πανελλήνιο. Ο Ιταλός διοικητής Benedetti αναγκάζεται να εγκαταλείψει τη θέση του και ο Πρόξενος Fakiotti θα δηλώσει επικριτικά: «Οι ενέργειες των Ρώσων είναι εντελώς μονομερείς, αποβαίνουν βάρβαρες και είναι όλως ανάρμοστες εις Δύναμιν η οποία δεν ευρίσκεται εδώ προς κατάκτησιν αλλά προς προστασίαν του Κρητικού λαού»
Ο Βενιζέλος από το Θέρισο επαινεί την ιταλική στάση. Ο Πρίγκιπας Γεώργιος στη Χαλέπα επινοεί τη συγκρότηση ενόπλων μισθοφορικών σωμάτων, τους επονομαζόμενους δημοφρουρούς – ροπαλοφόρους. Αναθέτει την οργάνωσή τους στο Μανούσο Κούνδουρο και στον βουλευτή Λυχνάκη.
Η επαναστατική Κυβέρνηση του Θερίσου θα καταγγείλει τη σύσταση του σώματος των Δημοφρουρών, γιατί οδηγούσε αναπόφευκτα σε εμφύλια διαμάχη τον τόπο, και θέτει το σύνθημα: «Πάση θυσία διάλυση των Δημοφρουρών».
Την ίδια περίοδο στο Θέρισο, η εφημερίδα της Επαναστατικής Συνελεύσεως γίνεται επίσημο όργανο της Επανάστασης και τυπώνεται στο χειροκίνητο πιεστήριο του Θερίσου. Επίσημη σημαία της επανάστασης καθιερώνεται η ελληνική που έχει στο μέσο της τη Νίκη του Παιωνίου και τη λέξη Ένωση.
Στις 9 Σεπτεμβρίου ο Βενιζέλος γράφει από το Θέρισο ότι ο Αρμοστής ως αρχηγός εκστρατειών ψηφίζει το νόμο περί δημοφρουρών στο Κρητικό Κοινοβούλιο. Η ενεργοποίηση των Δημοφρουρών είναι φανερή τόσο στον Αποκόρωνα όσο και στην Κίσαμο. Στη δεύτερη περίπτωση μάλιστα δε θα σταθεί εμπόδιο στις επαναστατικές δυνάμεις να ανακαταλάβουν την κωμόπολη, του Καστελίου μετά την προσωρινή επικράτηση των Αρμοστειακών. Το τελευταίο δεκαήμερο του Σεπτέμβρη του 1905 ξεχωρίζει η φονικότατη μάχη της Γεωργιούπολης που θα την υπερασπισθεί μέχρι εσχάτων ο φρούραρχός της Καπετάν Γρύλος.
Στις 3 Οκτωβρίου, μετά την κατάληψη της Γεωργιούπολης ο Ρώσος διοικητής Urbanovic προωθεί τις δυνάμεις του, (400 Ρώσους στρατιώτες και 150 Δημοφρουρούς) στην περιοχή του Βάμου. Η Προσωρινή Επαναστατική Κυβέρνηση του Θερίσου διακηρύττει, «Νυν υπέρ πάντων ο αγών».
Σπεύδουν για ενίσχυση των πολιορκημένων, από το Μάλεμε με 100 άνδρες ο Κων/νος Μάνος, ο καπετάν Κακούρης με 300 από τη Μαλάξα και τέλος ο ίδιος ο Βενιζέλος από το Θέρισο ηγείται 800 ανδρών. Ο Urbanovic με τελεσίγραφο ζητεί

εντός 36 ωρών την παράδοση της κωμόπολης περιφρονώντας και τις ιταλικές δυνάμεις που είχαν την ευθύνη της περιοχής. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος εκμεταλλευόμενος την δυσαρέσκεια των Ιταλικών δυνάμεων αλλά και την ευνοϊκή στάση που είχε δείξει ο Ιταλός πρόξενος, ζητά να συμπαραταχθεί η ιταλική φρουρά που είχε έδρα την Αργυρούπολη με τους επαναστάτες και οι Ιταλοί ανταποκρίνονται.

Το τελευταίο αυτό γεγονός αλλά και η αποφασιστικότητα των επαναστατών αναγκάζουν τον Urbanovic σε διαπραγμάτευση με τους επαναστάτες στο Καλαμίτσι. Οι αξιώσεις του Ρώσου διοικητή δε γίνονται αποδεκτές. Ο Urbanovic εκτιμώντας στη συνέχεια την κατάσταση θα περιμαζέψει το στράτευμά του και θα επιστρέψει στο Ρέθυμνο. Στην απόφασή του αυτή, βέβαια συνέτεινε και η αγγλική παρέμβαση, μιας και ο Ιωάννης Σφακιανάκης σε συνάντηση με τον Άγγλο πρόξενο Esme Howard στο Ηράκλειο επανέφερε το αίτημα του Βενιζέλου, στις 2 Ιουλίου 1905, περί συστάσεως διεθνούς εξεταστικής επιτροπής και τερματισμού του ένοπλου αγώνα.

Στις 12 Οκτωβρίου, η επαναστατική κυβέρνηση συγκαλεί την Επαναστατική Συνέλευση στο Θέρισο και ανακοινώνει τη διαπραγμάτευση με τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στην Κρήτη. Αποφασίζεται η λήξη του Αγώνα και η παράδοση 800 όπλων αντί της Αμνηστείας. Θα χρειασθεί κοπιώδη προσπάθεια από μέρους του Βενιζέλου για να πεισθούν οι πρωτεργάτες, Κων/νος Μάνος και Κων/νος Φούμης καθώς και μεγάλη μερίδα επαναστατών.

Ο Παντελής Πρεβελάκης στο έργο του “Κρητικός-Πολιτεία”, με έντονο λογοτεχνισμό σημειώνει:

«Ο Καπετάν Λευτέρης τους κοίταξε στα μάτια και είπε:Η επανάσταση έκαμε το δρόμο της, πέτυχε ό,τι είχε να πετύχει. Όσο αίμα χυθεί από δω και μπρος θα γενεί θελειά στο λαιμό του αίτιου. Οι Φράγκοι και ο Μόσκοβος που μας αρνήθηκανε την ένωση προθυμεύουνται να μας χορτάσουν μ’ άλλα. Να στείλουν μια προσωρινή επιτροπή που θα μελετήσει τη διοικητική μεταρρύθμιση που χρειάζεται ο τόπος. Να βάλουν ανθρώπους δικούς τους να επιβλέπουν τη διοίκηση, για να εφαρμόζονται το Σύνταγμα και οι νόμοι. Να μας κάνουν τίμιες και ελεύθερες εκλογές για Εθνική Συνέλευση. Τώρα η νίκη μας, ας είναι και λειψή θα γίνει μάθημα στους Έλληνες, να ξέρουν πως όποιος ποθεί την λευτεριά τηνε κερδίζει!».

Στις 2 Νοεμβρίου υπογράφηκε η τελική συμφωνία από τον Ελευθέριο Βενιζέλο και τους εκπροσώπους των Μεγάλων Δυνάμεων στο Μοναστήρι των Μουρνιών Κυδωνίας. Εξασφαλίσθηκε η έκταση της Αμνηστείας και οι Μεγάλες Δυνάμεις δεσμεύθηκαν να σταλεί μια Διεθνής Εξεταστική Επιτροπή για αναθεώρηση του πολιτειακού καθεστώτος της Μεγαλονήσου.

Ρυθμίστηκε η διάλυση των Δημοφρουρών, η παράδοση μέρους οπλισμού των επαναστατών και η αποκατάσταση σχέσεων επαναστατημένων και διοικητικών

Αρχών. Οι Μεγάλες Δυνάμεις όμως ενέμειναν στη στάση τους να μην επιτρέψουν την Ενωση της Κρήτης με την Ελλάδα.

Το 1905 είναι ένα ορόσημο για την κρητική Ιστορία, γιατί από τις Θερισιανές Μαδάρες ωρίμασε και αναδύθηκε η πολυπόθητη Ενωση της Μεγαλονήσου. Αλλά είναι και ένα ορόσημο για την ελληνική Ιστορία, γιατί στις κρητικές Μαδάρες αναδείχτηκε ο κατοπινός δημιουργός της Μεγάλης Ελλάδος και εθνάρχης μας Ελευθέριος Βενιζέλος.
Εμμανουήλ Αντ. Θεοδωράκης/ ιστορικός – συγγραφέας
Πηγή:haniotika-nea.gr